

De naufragis i altres històries

Les aigües del cap de Creus, plenes de derelictes

Les històries de naufragis sempre han estat un motiu universal que ha alimentat la literatura. Han estat un pretext. Catalunya, amb un litoral de 600 quilòmetres ben bons, tampoc no s'escapa a l'atracció que exerceixen els drames de la mar.

MARC SOLER > TEXT

De naufragis i derelictes, les aigües del cap de Creus en van plenes. Josep Pla ja advertia que, en aquest litoral, «hi ha una infinitat de llocs per perdre-hi un vaixell» (a «Derelictes», dins *Aigua de mar*, OC. Vol. 2). En aquests reports, Pla parla d'una sèrie de vaixells enfonsats entre els anys 1884 i 1937 —per ordre d'aparició són el *Boxhill*, el *Llanisshen*, el *Douamont*, el *Fedon* i el *Trégastel*. A aquesta relació, Gaietà i Josep Rahola, al seu llibre *La marina mercant de Cadaqués*, hi afegeixen el vapor italià *Archimede* (desembre de 1888). A la mai prou ben ponderada «Guia de la Costa Brava» (*Tres guies*, OC. Vol. 30), Pla havia assenyalat que les condicions per a la navegació que s'oferien al cap de Creus eren de les «més dures i difícils» d'aquesta banda de la Mediterrània. Afegia, pel que fa a la meteorologia, que estava dominada pels vents del primer i quart quadrants: tramuntana i mestral, xalocs i llevantades.

Tot plegat ve a tomb del llibre que ha publicat l'historiador de la cultura Pep Vila en el qual recupera dos episodis de naufragis a la mar d'Amunt del cap de Creus i esdevinguts de forma simultània el mes de març de 1654. Les naus enfonsades eren l'*Annunziata* —de matrícula genovesa— i la *Gran Pelikana*, d'Hamburg. La primera s'enfonsà a les envistes de la cala Culleró, i la segona a tocar de la cala i l'illot de la Galera. Vila, al seu llibre, ens recorda que Pla, d'aquest doble naufragi, també en va parlar al volum ja esmentat d'*Aigua de mar*, al capítol «Anàlisis d'uns naufragis». Tot sembla indicar que ho féu a partir d'una documentació que li va ensenyar Josep Rahola, que l'hauria localitzat en una llibreria de vell de Barcelona. Es tracta de la defensa jurídica del comissionat reial

El rerefons històric del naufragi descobreix el context històric de Catalunya durant el regnat de Felip IV

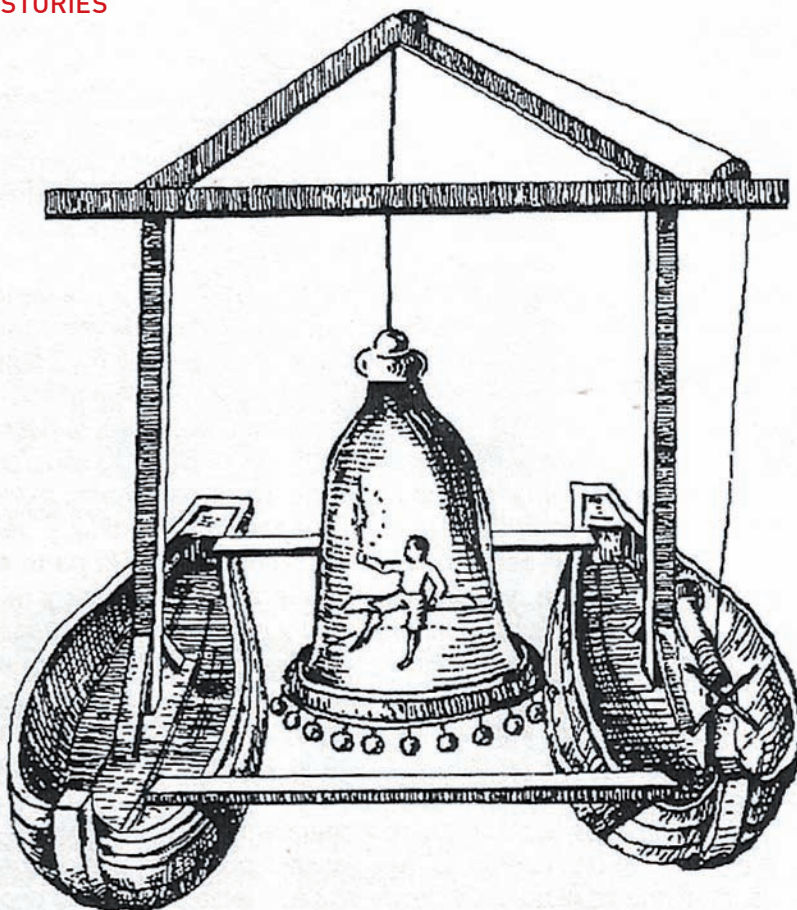
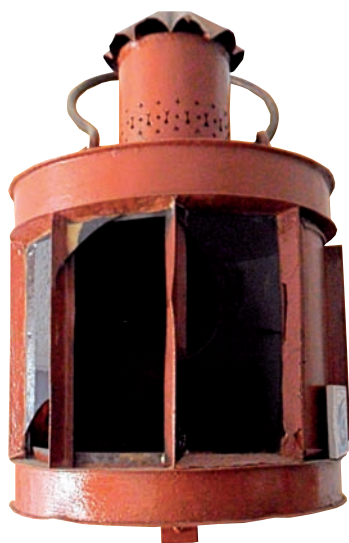
>> «*La memòria sota el mar. El naufragi de l'Annunziata i la Gran Pelikana en aigües del cap de Creus (diumenge, 22 de març de 1654)*», de Pep Vila. Institut d'Estudis Gironins.

Antonio Pastor de Costa en el judici per «malversació de cabals públics, de tràfic d'influències, d'haver-se enriquit amb els béns recuperats i de ser poc curós amb la tasca encomanada». Quina? La de recuperar la moneda i la plata del fons del mar (es va emprar l'artefacte conegut com a «campana de Cadaqués», un aparell d'immersió submarina precedent dels futurs busos) i de requisar els béns que havien estat objecte de pillatge i saqueig pels cadaquesencs, la milícia que hi era destinada i fins i tot algun clergue. Els naufragis tingueren lloc —i això afe-

geix un interès addicional a la història— en el rerefons de les guerres dels Segadors i entre França i Espanya.

Pla, a l'hora d'explicar-los, ho fa posant com a interlocutor seu un vell mariner de Cadaqués —el capità Gibert—, i situa la conversa al celebèrrim bar Marítim, amb la intenció de palesar les dificultats i els perills de la navegació en aquelles aigües amb una climatologia adversa, deixant de banda la resta d'esdeveniments i el context històric i social al qual ara tenim accés i que els Rahola ja apuntaven al llibre esmentat. Que l'escriptor es va interessar durant un període de la seva vida pels naufragis, és conegut: els que van passar en aigües del cap de Creus, sí, però també a l'entrada del port de Palamós, abans i després de la construcció del far. En realitat no hi ha cap punt del litoral català que s'hagi escapat d'aquest tipus de calamitats. Només per posar-nos a l'altre extrem del país, és a dir, a la mar de l'Ebre, són nombroses les històries d'enfonsaments de vaixells. N'esmentarem un parell a tall d'exemple: l'italià *Marson*, enfonsat a Port Fangós l'any 1911, o el *Capitaine Guyomard*, a la platja del Trabucador l'any 1947, tal com ha deixat consignat Lluís Millán a *Pescadors i navegants als Alfacs. Crònica de la Ràpita marinera* (Impremta Dasso, octubre de 2003). A l'espai central de la costa catalana i

>> **Llum de babord del Pailebot.**

>> **Artefacte per a la immersió submarina conegut com a «campana de Cadaqués».**

més avall, fins arribar al País Valencià, encara és prou viva la llevantada que la va escombrar entre el 31 de gener i el 3 de febrer del 1911 i que va costar la vida a 140 persones.

Als segles XVIII i XIX, sabem que Cadaqués pertanyia a la subdelegació de marina que tenia la base logística a Castelló d'Empúries. Segons ens ha comentat el mateix Vila, a l'arxiu de l'esmentada població hi ha un fons documental que acredita naufragis, interlocutòries, testimonis, plets i actes que reflecteixen pèrdues de càrrega, danys i avaries a les embarcacions a conseqüència dels temporals. Aquí ens fixarem en tres casos extrems de l'inventari que l'Arxiu ens ha fet a mans. Així, l'any 1818, al Port de la Selva, hi trobem anotades les diligències pel naufragi de la xàvega *Nostra Senyora del Carme*, fetes pel patró de Sant Feliu de Guíxols Antoni Roure. Un altre cas el tenim a

Llançà, en data del 26 de desembre de 1819. Es tracta d'una interlocutòria per haver encallat a la cala Garbet la pollastra *La Verge del Carme*, del patró de Sant Pol de Mar Rafael Deas. El tercer exemple ens retorna a Cadaqués. És una informació del 5 de febrer del 1819 que recull els testimonis sobre el naufragi d'un vaixell anomenat *La Prudència*. De naus enfonsades, els Rahola, a l'obra a la qual hem fet referència, també en donen un bon enfilall de notícies extretes de l'Arxiu Parroquial. Un parell d'exemples: a la cala Nans es perdé el bergantí *Carolus* l'any 1856. També aquell any, a Portlligat, la nit del 14 de gener un gros temporal féu embarrancar fins a tres naus: la *Santa Maria*, el *Màrius* i el *San Esteban*.

El terreny documental sembla prou abonat i llaminer com per deixar volar la imaginació dels escriptors que es vulguin endinsar en aigües tan procel·loses.

Marc Soler és periodista.

Els arxius van plens de documents que ens parlen d'enfonsaments i pèrdues de vides i de càrregues